

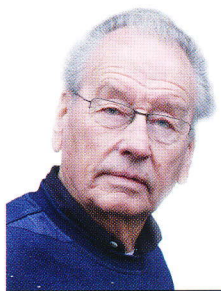
dicht **R**bij

MAATSCHAPPELIJK CULTUREEL MAGAZINE SEPTEMBER 2019



• Philips • Lintjesregen • Biljarten

AAN DE LEZER



Dat er veel gebeurt, en alles anders wordt, dat is ons toch ook wel opgevallen. Hele bladen en kranten kun je er mee vullen. Het klimaat gaat over nat en droog, al jaren, net als het scheren. Tachtig jaar geleden vonden de heren het welletjes, dat natte scheren, dat gedoe met kwast en scheermes. Elektrisch moest het worden, en die ragfijne mesjes noemt men beitels. Honderden miljoenen Philipsaves zijn gemaakt, dat alleen al is een geschiedenisboek waard. Het is er, prachtig, maar niet in een miljoenen oplage. En toen had je ene meneer Ford, die een loods in gebruik kreeg van iemand die vanuit Ureterp met zijn ouders naar de VS emigreerde. In die loods heeft Ford de eerste automotor ontwikkeld. Dat bracht wat CO₂ teweeg, maar dat doet de stroom ook waar auto's nu op rijden. Je hoort ze niet, dat is toch een voordeel.

Je hoort ze niet, zo min als een rolstoel. Bewust niet elektrisch, waartoe Jancinta Andringa levenslang veroordeeld is door de val van een paard. Op handkracht je verplaatsen door Drachten. Trottoirbanden, draaideuren, wat niet al. Men is vindingrijk in het ontwerpen van handicaps voor gehandicapten. Comfort is er voor een kattenpension en er zijn sneeuwhonden die veel verdragen, maar geen hittegolf.

Oud worden, oud zijn, het heeft overal de aandacht, vervoer, maaltijden, uitjes, en het biljarten in Drachten. Lees erover en zie dat het geen spel is, maar een serieuze zaak. Er komt wat bij kijken. En de herinneringen van wie op leeftijd raakt. Lees bij Pake hoe handel werd gedreven tussen Friezen en Groningers. Ze begrepen elkaar, of liever ze hadden elkaar door. Nu gaan zorgaanbieders samenwerken onder de naam PlusPunt. En ook in Drachten vallen druppels uit de lintjesregen, en heel verdiend. Daar is geen leeftijdsgrens aan verbonden. Namens de redactie wens ik u veel leesplezier

Hommo Hof

COLOFON

Ouderenbonden:

O.S.S. Onafhankelijke Seniorenvereniging Smallerland

Contributie € 25,- per jaar per lid.
Tweede lid op hetzelfde adres € 15,-.
Secretariaat: mevr. M. Breider,
T 0512-354850.

PCOB Smallerland

Contributie € 32,- per jaar per lid.
Twee leden op hetzelfde adres € 54,-.
Secretariaat: mevr. L. Hiemstra-de Wal,
T 0512-511513.

Unie KBO Smallerland

Contributie € 28,- per jaar per lid.
Tweede lid op hetzelfde adres € 18,-.
Secretariaat: dhr. H.A.T. Brandsen
T 0512-518451

dichtRbij is een uitgave van de Stichting Pluskrant en dichtRbij,
www.dichtrbij.nl
info@dichtrbij.nl

Uitgave en vormgeving: Norddesign,
info@norddesign.nl T 0512 525656
Advertentieverkoop:
Hilbrandsmedia@gmail.com
T 06 31045956
Druk: Zalsman Groningen B.V.

Redactie: Roel Oostra, Tom de Boer
en Franke Kooijker
Eindredactie: Hommo Hof
en Jenny Hoeksma
Fotograaf: Gerard Boersen 06 58815220
Contactadres kopij: info@dichtrbij.nl

Verspreiding

Het dichtRbij magazine wordt gratis verspreid via de gemeentehuizen Smallerland en Opsterland, Schouwburg De Lawei, Cultureel Centrum De Skans, Gorredijk, M.O.S. Holdert en M.O.S.-wijkcentra, Bibliotheek Drachten, Beetsterzwaag en Gorredijk, Musea Dr8888, Gorredijk en it Damshuis Nij Beets, Nij Smellinghe ziekenhuis, Sünenz centrum, De Warrenhove, Rispinge, Bewegingscentrum Drachten, Fitaal Sportlaan, Rottevalle en Ureterp. Flats met centrale brievenbussen, huis aan huis waar leden van de bezorggroep wonen.

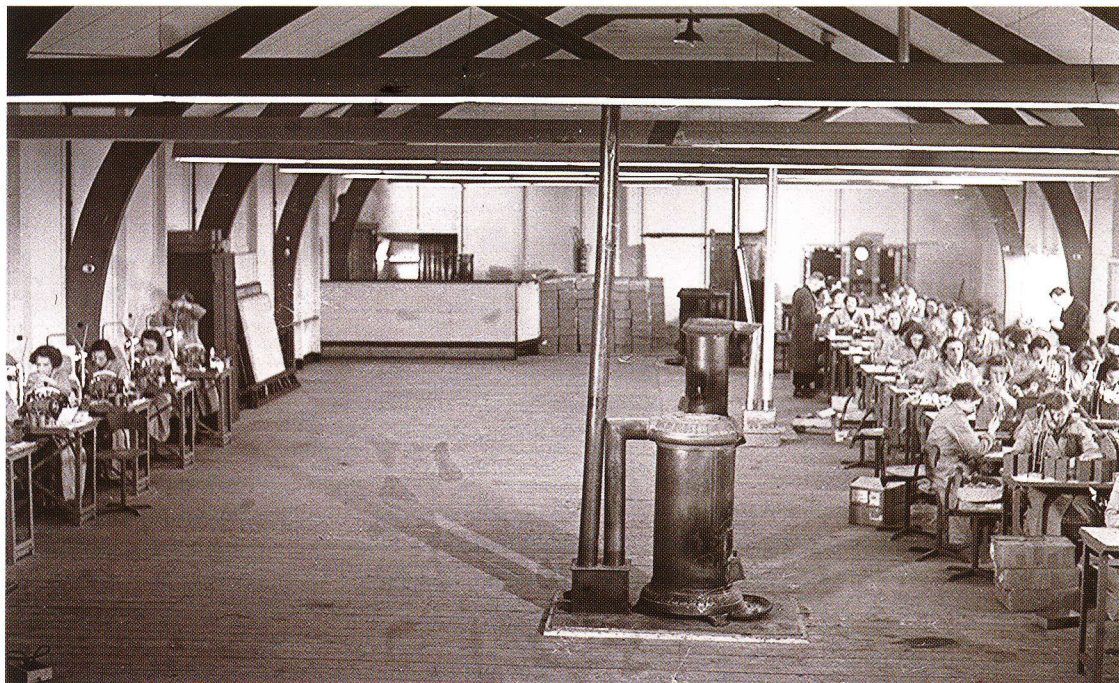
Het dichtRbij magazine en de website worden belangeloos gerealiseerd door vrijwilligers. Een kleine bijdrage in de kosten wordt op prijs gesteld. U kunt uw bijdrage overmaken op:
NL49 RABO 01 32 51 19 40.

SCHEREN, MAAR DROOG.

Colonel Jacob Schick, militair van beroep, verliet in 1919 het leger met maar één doel: de mensheid verlossen uit de ellende van het nat scheren. Met droog scheren kun je wel 120 jaar oud worden, dacht hij. Hij ontwerpt iets ingewikkelds waarvoor geen producent te vinden was die het op de markt wil brengen.



Bram Porrey



De productie in het VVV gebouw
Drachten. 1950-1951.
Copyright Philips.

Dan maar een nat scheer uitvinding, geïnspireerd door mitrailleurs uit de oorlog. Het wordt een succes, hij start een bedrijf in 1926 en verkoopt naam en rechten in 1928. Hij richt zich op het electrisch scheren, een oscillerend scheerapparaat met ingebouwde motor, dat hij verkoopt onder de naam colonel Schick. Hij gaat zelf de huizen langs om zijn product te demonstreren en verkoopt 3000 stuks in het eerste jaar. In 1932 verkoopt hij 10.000 apparaten en begint reclame te maken. Eerst succes oogsten en dan reclame maken, zo ging dat toen.

Dit is het begin van de geschiedenis van de Philishave, electrisch scheer apparaat van Philips, een geschiedenis van 80 jaar. Een verhaal dat is op geschreven door Bram Porrey, na 40 jaar dienstverband bij Philips, en 25 jaar pensioen. Men voorspelt veel verandering maar een terugblik liegt er ook niet om. Philips, je krijgt het gevoel dat je daar geen mens kunt tegenkomen zonder dat hier of daar wat octrooien op zijn of haar naam staan. Dozijnen en nog eens dozijnen aan apparaten, genummerd of met namen - eitje bijvoorbeeld - met motortjes die wel eens iets te

maken kunnen hebben met fietsdynamo's. Er zijn toppers, mijlpalen, en blunders, en aldoende leert men. A. Thomann haalt een paar exemplaren uit de VS, maar glijdt uit op het station van Dresden, en komt aldus in contact met een huidarts: hoe krijg je de baard eraf en hou je de huid heel. Wat er allemaal goed gaat en wat niet. Uitvinders, namen, details, jaartallen, alles ligt vast. Bram kan er met droge humor over praten.

En dat bij een Philips waar ze vrijwel alles maken, met snoer of zonder snoer, plus hier en daar een gloeilamp. Zo komt Jan splinter door de winter. En niet alleen in Eindhoven, er is geen klimaat zo gek of zo ver of Philips heeft er wel een optrekje staan om iets nuttigs te maken. Een wereldwijde management-bijeenkomst komt neer op een interne migratie. De variëteit aan producten is enorm en dat komt binnen zo'n conglomeraat goed tot uitdrukking. En zeker ook de rivaliteit: wie heeft de productie in stijgende lijn, wie haalt de meeste winst uit wat hij maakt. Allicht is er wel beïnvloeding over en weer, van kruisbestuiving is nauwelijks sprake. Er zijn ervaren senioren en jonge medewerkers, maar



Introductie model Philishave 'cigaar'. Inzet mesje met 3 beitels in 1939.

nieuwelingen zijn huiverig gehinderd te worden door belemmeringen uit het verleden. Er is een zeker risico te kijken naar wat was, te worden afgeschrikt wat toen niet lukte, maar er is toch ook een positieve houding jegens wat nu wel kan lukken. De ervaren collega die zegt: dat hebben we allang gedaan. Ideeën uit het verleden kunnen van nut zijn zolang mensen er mee werken. Maar twee maal de fout ingaan op kosten van het bedrijf kan niet de bedoeling zijn. Het zijn nog altijd de mensen die bepalen in welke mate de vooruitgang wordt aangewend.

De man die zich electrisch scheerde, wàs iemand. Het had status. Zo verging het ook de afdeling die die scheerapparaten ontwierp en fabriceerde. Je hoorde er bij, stond een tikje hoger op de ladder. De productie was indrukwekkend, zo'n 1000 per week. Hoeveel scheerapparaten er in totaal zijn gemaakt en verkocht valt moeilijk te zeggen. Hoe zo moeilijk? Kunnen ze daar dan niet tellen? De onzekerheid zit hier in: in sommige, verre landen, werden scheerapparaten exact nagemaakt, soms met de naam Philips erop, en soms ook niet. Die vervalsingen werden door Philips niet meegeteld. In ieder geval staat vast dat 10 jaar geleden al meer dan 500 miljoen echte, originele Philips shavers waren verkocht.

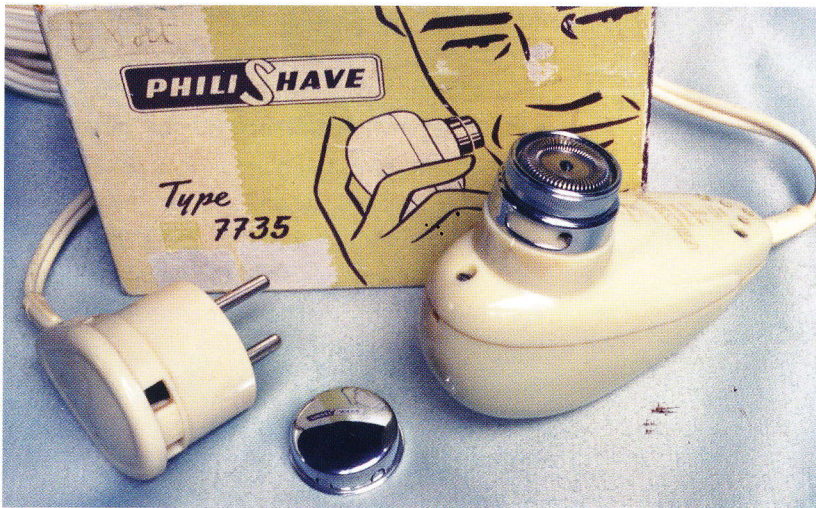
In Eindhoven moest men uitbreiden maar dat was niet mogelijk door gebrek aan personeel. Dan maar ver buiten Eindhoven en dan niet alleen voor scheerapparaten maar ook voor nieuwe huishoudelijke apparaten. De overheid stimuleerde drie gebieden: Zuid Limburg, Oost Groningen en Friese Wouden. Gebleken is dat meisjes goed zijn in fijn mechanisch

werk. Vooral de Friese Wouden scoorden heel goed. Heerenveen viel af wegens gebrek aan medewerking van de plaatselijke overheid. De CdK in Friesland, mr Linthorst Homan, zette zich persoonlijk in om Philips binnen te halen. Het werd Drachten. Goede contacten met de Philips top, enthousiast gemeentebestuur en een uitstekend ondernemersklimaat. Ruimte genoeg voor een vestiging met 500-1000 medewerkers, vooral meisjes uit de omgeving. De Friezen staan bekend om hun betrouwbaarheid en aanleg voor kwaliteitswerk. Drachten telde toen 10.000 inwoners. Aan de Oliemolenstraat is in 1949 een industrie flat geopend voor kleinschalig ondernemen. (ook bekend als matrassenfabriek of gebouw Sluis). Koningin en prins kwamen op bezoek. Voor die gelegenheid werd een tentoonstelling "Van Veenkolonie tot Industrie" georganiseerd. In een tent van 1200 Mop het terrein van de latere Lawei. De prins zou bij Philips in Eindhoven een goed woordje voor Drachten doen.

In 1950 komt Drachten met een voorstel: Philips koopt een industrieterrein van 5 hectare aan de Oliemolenstraat voor 75000 gulden. Philips mag starten in een houten gebouw van de VVV, in gebruik voor sport en andere evenementen. Als de proef mislukt zal de gemeente de nieuwbouw houden als verenigingsgebouw en theater. Gaat Philips door dan is het geschikt voor multifunctionele personeelskantine. De voorwaarden zijn zonder risico en zo gunstig dat Philips niet kan weigeren. Een VVV schuur



Speciale modellen voor dames uit 1950 en 1960



Model 'eetje' waarmee 1951 de productie in Drachten begon.

van 450 M2 wordt aangepast en voorzien van sanitair en 2 grote potkachels. Het ligt naast een voetbalveld aan de Burg. Wuiteweg, bij de huidige Lawei gesloopt in 1967. In 1950 begint hier de assemblage met 10 vrouwen, met nog eens 9 een dag later, en 4 mannen. Uitbreiding werd gevonden in de naast gelegen auto werkplaats van Kielstra. De gemeente legt in 1 dag een verbinding tussen de gebouwen aan. Philips verwacht dat er uiteindelijk voor 750 mensen werk zal zijn, van wie 300 à 400 meisjes. Het gaat snel, de bouw van het industriecomplex, de ontwikkelingsafdeling en het personeelsbestand. In 1954 werken er 1000 medewerkers/medewerksters, in 1955 waren er 10 miljoen scheerapparaten verkocht, en dat gaat zo maar door. In 1958 vormt Philishave 6% van de Philips omzet, en 12% van de winst. Sinds 1958 zijn ieder jaar de verkopen verdubbeld. Het motto was dat iedereen die een paar schoenen

betalen kon ook een Philishave kon kopen. Later werden schoenen vervangen door een TV toestel. De schroom bij vrouwen te werken in een fabriek moest worden overwonnen. Fabriek werd montage atelier. De directeur noemde de meisjes monteuses, en zij noemden hem 's Heit. De sociale begeleiding is uitstekend, veel verloop, onder andere door huwelijk. Sommigen nemen ontslag omdat het op de boerderij te druk is, en in de herfst komen ze weer terug. Brabanders komen werken in Friesland, ze moeten ontdekken dat hun Brabantse paradijs een filiaal in het Noorden heeft. Sommigen aarden niet, vooral taalkundig niet en willen weer terug.

Het is nogal wat, zo'n Brabantse invasie in Drachten. De woningbouw groeit, er komt een Air-strip in 1961, met havenmeester Jacob Bijlsma, chauffeur van de Philips directie. Er komt een openbare bibliotheek in 1973, het centrum wordt ingrijpend veranderd, de Drachtster vaart gaat dicht, - wat niet de schuld van Philips is! Er komen veel buitenlandse bezoekers, veel congressen, de middenstand verandert wel iets van karakter, maar de oude, gerenommeerde zaken weten zich te handhaven.

Drachten wordt minder Fries, wellicht meer qua taal dan qua karakter, maar of Brabanders minder Brabants worden, daar hebben we Bram, een Hugenooot met Friese genen, niet over gehoord. Een schitterende, zeer verzorgde uitgave van de Philips story kent ook een versie in het Engels. Dat wel.

Tekst: Hommo Hof

Veel van dit verhaal is ontleend aan een lezing die Bram Porrey heeft gehouden in de Warrehove. In die lezing is ook aandacht besteed aan verlovings en huwelijk tussen Philips en Drachten. - Bram kan erover meepraten. Hij speelde nogal een rol in de geschiedenis van Philips DAP. Hij was erbij, en hij schreef het op. Een niet te onderdrukken drang naar volledigheid:

Philips medewerker 1954 - 1994 in Eindhoven, Drachten en Groningen.
1954 - 1957 Technisch Commercieel Hoorapparaten & Personal Care.
1957 - 1964 TC manager Grote & Kleine Huishoudelijke apparaten.

1964 - 1994 Commercieel Manager voor scheerapparaten.
1993 - 2019 Oprichter en medewerker Philishave Historisch Archief Drachten.
1994 - 2007 Reconstructie van de Philishave geschiedenis als privé project.

En dit alles in een roerige eeuw Philips. Zie maar, en dat zijn nog maar een paar mijlpalen:

1930 Start verkoop elektrisch scheerapparaat door Jacob Schick, USA
1935 verkoop bakelieten scheermeshouder met Philips merk "Philite"
1939 Hr. Thomann maakt marketing plannen voor de verkoop

scheerapparaten door Philips.
1937-1939 Uitvinding en constructie Philips roterend scheersysteem 'Alexandre Horowitz' en Lex van Dam.
1939 introductie "sigaar" enkelkop. Registratie Philishave merk.
1947 'staalbaard model'.
1948 enkelkop 'eetje'.
1950 op 13 novembert start proefproductie in VVV gebouw Drachten.
1951 op 8 mei opening eerste productiehal op Philips terrein (later kantine).
Voor wie meer wil weten, kan contact opnemen met: Bram Porrey in Roden.
Email: bporrey@kpnplanet.nl



PAKE'S PRAKKESAASJES

Zij-die-mijn-Zorgen-deelt liet mij trots de oplossing van een puzzel zien die in de week-end bijlage van een dagblad stond. 'Goed dreech' zei ze 'mar ik bin der út'

Ik las : De aannemer heeft smeergeld betaald om de opdracht te krijgen. Terwijl ik haar complimenteerde schoot mij te binnen dat ik jaren geleden eens een smeergeld gesprek met wijlen mijn goede vriend Johan Kuipers heb gehad.. Dat was in de tijd van Prins Bernhard en de Lockheed affaire.

'Snap jij'. zei ik toen, 'dat iemand die al zoveel geld heeft zich nog illegaal een paar ton laat toe schuiven om er iets door te krijgen'.

'Ach', zei Johan, 'er staat in het grote boek geschreven : niets menselijks is ons allen vreemd. Zulke duistere zaakjes vind je in alle lagen van de bevolking. Mijn grootvader, een Johan Kuipers, ik ben naar de man vernoemd, was timmerman en wagenmaker in Surhuisterveen. Op een dag moest er een nieuwe lijkwagen komen want de bestaande had allerlei ouderdoms problemen. Maar het geld stroomde in het dorp ook niet door de straten, dus werd er gekeken of er ergens een goede tweedehandse te koop was. En ja, boven in de provincie Groningen werd eentje aangeboden. Weet niet meer in welk dorp maar wel dat het heen en weer een volle dag lopen was. Het bestuur van de begrafenisvereniging ging er heen en Pake werd mee gevraagd als deskundige. Want hij was ten slotte meester wagenmaker.



's Middags stond de hele commissie rond de wagen en schrok zich een hoedje van de prijs. Nogal pittig vonden de mannen en ja, toen was de beurt aan Pake.

'Wat sizze jo derfan Kupers ?' Pake klopte eens tegen de wielen, keek of er ook houtworm te bespeuren was, keek of de aanspanning deugde, keek het kringetje van zijn opdrachtgevers eens rond en zei 'dat it wol in kreas weintsje wie mar dat de priis him wol wat oan de hege kant like'. 'Maar man' zei de Groninger verkoper 'et is toch een kopien veur zo'n kwaliteits wagen. Moe'j der es onder kieken, hoe solide dat ikenhout is. Het is echt niet te duur en je kiender zull'n der nog plezier van hebb'n.' Hij drong er sterk op aan dat Pake ook de onderkant van de wagen zou inspecteren. En na wat heen en weer gepraat ging Pake door de knieën om de onderkant van het koopje te beoordelen. Inderdaad, hij constateerde solide eikenhout en daar stond met grote krijtletters op geschreven : Voor U vijf en twintig gulden. En dat was in die tijd een kapitaal bedrag'. Dus lear hjir no mar fan Roel' zei Johan 'Smarjild is fan alle tiden en komt yn alle geledingen fan de maatskippy foar'.

Nou, dat geloofde ik graag maar ik was vooral nieuwsgierig hoe het afgelopen was. 'Simpel' zei Johan, 'Pake was een eerlijk en rechtschapen man. Hij heeft die Groninger even recht in de ogen gekeken, niets gezegd, en het bestuur van de begrafenisvereniging eerlijk verteld dat de prijs voor de lijkwagen heel redelijk was 'Kinst grutsk wêze op sa'n Pake'zei ik. 'Ja' zei Johan 'ik leau dat er fan dy fiif en tweintich gûne in pear geiten kocht hat'.

Roel Oostra

mijn Pakepraatjes vindt u op onze site dichtRbij